

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Clericorum Cum Foeminis Cohabitatione, Licitane Ea Sit An Non, Tractatus Ethicus

Bossem, Matthias van

Dvaci, 1586

Ad Studiosos Theologicæ Palæstræ Tyrones, qualiter comparatus esse
debeat, què rectè euangelio studere cupit, oratio parænetica eodem
autore.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45844

AD

STVDIOSOS

THEOLOGICÆ PALÆ-

STRÆ TYRONES,

*qualiter comparatus esse debeat, qui recte
euangelio studere cupit, oratio paranetica
eodem autore.*

ETVS est prouerbium,
auditores partim theologi
partim philotheologi: Plu-
ribus intentus minor est ad
singula sensus, nec minùs il-
lud verū, quàm vetus; vtpote quod pul-
chrè ipsis cum verissimis congruat spiri-
tus sancti oraculis. Fili mi, dicebat Eccle-
siasticus, ne in multis sint actus tui: sed Eccl. 11.
v. 38.
sapientiam scribe in tempore vacuitatis.
Nam qui minoratur actu, sapiētiam per-
cipiet. Ego verò iam inclinata, sensimq;

O iij

ma-

105 QVOMODO STVDENDVM
magis ac magis ingrauescente ætate, val-
dè mihi mensibus his aliquot superiori-
bus multiplicari meos actus admodum
inuitus, & omnino insolens sensi tamen:
eoque sensi acerbius, quòd, vt vnà mecu-
nostis plerique, multiplicationis sylua
ab illis excitata mihi & obtrusa foret ho-
minibus, à quibus id minimè omnium
oportuerat, & quidem per scandalosas
nimiùm lites, & confragosos litium pro-
cessus. Hoc porro strepitu forensi nihil
philologis magis aduersum, nihil diui-
narum literarum scholis, & sancto otio
magis inimicum, nihil theologis magis
potest esse pestiferum. Quam ob rem
cum me, quæ mea magna nimis est infir-
mitas, & imperfectio, ita vt decet viderè
facræ tunc huic cathedræ vacare nō pos-
se: vehementer optaueram, vt ad maiore
reipub. vtilitatem professionis lampas
cuipiam traderetur alij. Sed quod erat in
votis & consilio, id bona cum catholicæ
maiestatis gratia consequi nō licuit. Quo-
niam ergo ad prouinciam redire necesse
fuit, operæpretium fore sum arbitratus, si
priusquam secūdā, quam promissimus,
nouæ legis, hoc est, euangelicæ doctrinæ,
in-

interpretationem ordiremur, breuiter in gratiam tyronum exponerem, quid factum sit opus, ut religiosa cum utilitate euangelio studeatur. Etenim quid tandem (omissis, quæ plurima referri possent, antiquitatis exemplis) quid inquam, nostra profuit ætate Philippo de nigra terra, vel, ut se ille appellari maluit, Philippo melcanchthoni, quod, quemadmodum in vita eius notabiliter perscribendum esse putauit Ioachimus Camerarius, ab eo mox tempore, quando artium renunciatus esset magister, semper secum circumferre voluerit euangelium, & semper in sacris aliquid lectitare gauisus fuerit biblijs? Quid profuit homini studiosissimo, tantum quod in sacrarum scripturarum exarferit amorem: ut ne tum quidem à bibliorum suorum sibi temperare potuerit lectione, quando omni alio postposito studio, missa ei de more & consuetudine ecclesiæ religiosè ceteris cum adstantibus audienda esset? Quid profuit, quod eam à prima deinde adolescentia, ad vltimum usque decrepitæ suæ senectutis spiritum, constanter tenuerit consuetudinē, ut semper euangelium haberet ad manum, nec ad vllum

vllum vnquam procederet conuentum,
 quin sacro bibliorū codice (quem in eū
 vsum paruum habebat) esset comitatus.
 Quid inquam profuit tam ardens, tam
 longum, tamque pertinax studium: po-
 steāquam ex eo nihil homo miserrimus
 consecutus fuerit aliud, quā quod ca-
 tholicus qui fuerat ecclesiæ catholicæ fi-
 lius quiq; ex catholicis honestè natus erat
 parētibus, is ex catholico & orthodoxo,
 loxodoxus tandem, atq; peruersus fieret,
 viueret, & moreretur hereticus, mali cor-
 ui malum ouum, & filius heresiarchæ,
 Martini Luteri primogenitus; sicque fie-
 ret illi mensa diuinarum scripturarum, in
 qua inexplebiliter tuburcinari semper ac
 helluari volebat, in laqueum & in retri-
 butionē, & in scandalum. *Quamobrem*
psal. 68. has & similis generis hinc scyllas, inde
 charybdes sempiternæ damnationis cō-
 plures alias, quisquis foeliciter euitare, &
 ex euangelij studio religiosæ (vt oportet)
 ac salutaris sibi cupit fructum reportare
 vtilitatis: consultissimum fuerit, certas
 quasdam vt meminerit præstandas esse
 conditiones.

Prima

Prima conditio.

Adferat ergo ad sacrum istud studiorū
genus animum ante omnia purum à sor-
dibus peccatorum. Hæresis, ait d. Ansel-
mus, non est in anima nisi subdita pecca-
tis. Quia peccata cōmissa sunt causa, cur
deus homines in hæreses aberrare per-
mittat. Nimirum vt speculum nisi benè
tersum & mundum oppositæ sibi faciei
nō benè admittit imaginem speciēmue:
sic & mens humana, nisi omnia illi pec-
catorum accuratè deterfa fuerint inqui-
namenta, cēlesti euangelicæ doctrinæ lu-
mine, verāque illius intelligentia, benè
radiari non potest. Peccatori dixit deus:
Quare tu enarras iustitias meas, & assū-
mis testamentum meum per os tuum?
Namque in maleuolam animam nō in-
troibit sapientia: nec habitabit in corpo-
re subdito peccatis. Contrā: Beati mundo
corde: quoniam ipsi deum videbūt, olim
quidem sicuti est facie ad faciem: interim
verò in speculo & in ænigmate, quatenus
à viatoribus per fidem in verbo suo, ac sa-
cra in scriptura videri potest. Ideo namq;
(ait apud Cassia. abbas Theodorus) tanta
varietas, errorēsque intra diuinarum
scri-

Basi. in
psal. 45.
Ansel. in
4. ca. ad
Ephes.
Cass. spi-
ritual.
inft. l. 5.
c. 33. &
34.

Psal. 49

Sap. 1.

scripturarū tractatores exorti sunt, quòd plerique minimè erga purgationem mētis, adhibita diligentia, proficientes ad interpretandum eas, pro pinguedine vel immunditia cordis sui diuersa atque contraria vel fidei, vel sibi met sentientes, veritatis lumen cōprehēdere nequiverint.

Secunda conditio.

Adferat secundo loco profundā quādam humilitatem, per quam fiat, vt non nimium priuato atque fallaci innitatur, vel confidat sensui suo: sed cōmune semper ecclesiæ catholicæ, & doctorum eius quorum iam olim publico consensu est constituta authoritas, auscultet sequaturque iudicium. Scilicet vt non humana aliquando voluntate allatum est euangelium, & reliqua scriptura sancta: sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti dei homines, siue prophetæ, siue apostoli, siue euangelistæ: ita nec interpretatio illiusmodi scripturæ, germana quidem & vera, aliundè quàm à spiritu sancto haberi potest. Scitū est illud: Non alterius, sed eiusdem est, & cōdere legem, & legē interpretari. Spiritum porrò sanctum, certissimū est, esse in ecclesia, eamq;

cum

*Exemplo
s. Bernar.
in vita
eius. l. 1.
c. 4.*

*Exech.
13.*

2. Pet. 1.

EVANGELIO. 110

cum doctoribus suis, quales quidem indicauimus, omnem ab eo doceri veritatē. Incertum verò istud cuique de se homini priuato. Hinc illud Paulinū, Dedit Christus quosdam quidem apostolos, quosdā autem prophetas: alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorū: donec occurramus omnes in vnitatem fidei: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrine in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. Pertinetq; eodē illud ipsius primarij euangelistę Iesu Christi. Confiteor tibi pater, domine cęli & terrę; quia abscondisti hæc a prudentibus & sapientibus, & reuelasti ea paruulis: id est, humilibus. Quāquam nil noui, hac quidem in re, dixerit hoc loco saluator noster: quin potiùs orationem suam accommodauerit ad veteris instrumenti sermonem. Declaratio, domine deus, ser. *Ps. 118.* monum tuorum illuminat: & intellectū dat paruulis. Testimoniū domini fidele: sed sapientiam præstat paruulis. Et antè figuratē quidem: sed quanto figuratiùs, tanto gratiùs, beatissimus propheta Moses,

Ephes. 4.

Matt. 11

Ps. 118.

III QVOMODO STVDENDVM

Deut. 33 Moses, Qui appropinquant pedibus do-
Euc. 10. mini, accipient de doctrina illius. Suc-
currat hîc, quemadmodum beata Maria
Magdalena, quò de perēni cœlestis sapiē-
tiæ fonte haurire liceret altiùs, ad pedes
docentis domini & magistri nostri, Iesu
Christi, humillimè subsidere solita fuerit.
Nam vt sapientissimè, nec minùs vtiliter
contra tumidam, sed inanem hæreticorū
scripsit superbiam diuus Gregorius, hu-
Greg. li. militas plerumq; ea etiam electorū sensi-
20. mor. bus aperit, quæ ad intelligendum impos-
c. 10 ad sibilis esse videbantur.
illud:

Egestate
& fame
steriles,
Iob c. 30

Tertia conditio.

Adferat tertio loco frequentem, & be-
nè deuotam orationem, qua humiliter
Cass. spiritus sancti concilet sibi fauorē: quādo
coll. 3. c. nisi ille aspirauerit, intelligere, vt oportet,
15. euāgeliū aliāme vllā sacre scripturæ par-
tem nullo modo valeamus. Hoc siquidē
Math. 23 illud est, quod ipsis in euangelicis literis
scriptum legimus, Ne vocemini magistri;
quia magister vester vnus est, Christus; ta-
lis videlicet, qui per afflantem spiritum
sanctum vnus docet omnes, quicunque
de sancta scriptura vtiliter aliquid discūt,
1. Ioan. 2 iuxta illud Ioānis, Vnctio eius docet vos
de

de omnibus: quódque tãto ante de noui
testamēti filijs prophetauerat Ieremias. *Iere. 31.*

Erunt omnes docibiles dei, id est, theodi-
dacti, siue docti à deo. Quô collimans
postea d. Iacobus, Si quis vestrum ait, in- *Iac. 1.*
diget sapientia; postulet à Deo, qui dat
omnibus affluenter. Nec aliter antea Sa- *Sap. 3.*
piens. Vt sciui quód aliter continens esse
non possem sapientię: siue quód aliter sa-
pientiam studiorum meorum venatio-
nibus assequi, ac obtinere non possem,
nisi deus daret (& hoc ipsum erat summa
sapientia, scire cuius esset hoc donum) adij
dominũ, & deprecatus sum illum, & dixi
ex totis p̃cordijs meis, Deus patrũ meo- *Sap. 9.*
rum, & domine misericordię, da mihi se-
dium tuarum alsistricem sapientiam. Et
quis nescit quã indocti, & omnino rudes,
permanerint semper apostoli, quamdiu
quidem cum Christo conuersabantur in
terra, quantumuis multa tali à magistro,
nunc palãm & in tectis, nunc priuatim &
familiariter, quasiq; in aurem de diuinis
mysterijs, eorũque de sapientia sibi dici
audirent? Quare hoc? Propter defectum
frequentis & deuotę orationis. Hactenus *Ioan. 16.*
non petistis quicquam in nomine meo,
dicebat

113 QVOMODO STVDENDVM

dicebat illis dominus sub nouissimam coenam. Petite; & accipietis. Petere coeperunt post magistri ascensionem in cælū. Perseuerantes porrò in pijs istis orationibus suis vnanimiter ad festum vsque pentecostes, quis iam iterum nescit, quàm repentè, quàm admirabili scientiæ dono, veluti torrente quodam, perfusi fuerint omnes? Erant verò, quod singularem quãdam meretur animaduersionem, perseuerantes in orationibus suis cum beata Maria, matre domini: qui eo, quo nunc indicauimus modo, & ratione vnus est magister omnium.

Quarta conditio.

Quãobrem quisquis in sacra scriptura, benè fructuosū sibi studiorū suorū laborem, ac salutarē experiri desiderat, meminerit quarto loco, vt in orationibus suis, frequentibus illis & deuotis, aduocatam sibi libenter adiungat, eandem illam gloriosam virginem, dei genitricem, post notissimam, quam nunc attigimus, apostolorum historiam, animatus insuper memorabili exemplo Ruperti, abbatis Tui-tiensis. Ille namque cū initio studiorū suorum, admodum tardo valdeque ha-

beti

*Tritem.
in li de
monaste.
Hirsau-
giens.*

beti semper esset ingenio, eam nihilominus instantissimis ad virginem matrem precibus, diuinitus obtinuit postea, ingenij facultatem & acumen: ut omnium sui sæculi theologorum euaserit facile princeps. Idem omnino accidit quoque Alberto Magno, Episcopo Ratisbonnensi: ut est apud Antonium Flamin. Ceterum ut preces suas, siue illas ad deum, siue ad matrem eius, virginem Mariam directas, efficiat acceptabiliores, quasi; thure quodam spirituali, suauius eas inodoret: det pro qualicunque modo, vel modulo rerum, vel reularum suarum, operam operibus misericordiae. Quo modo potuerit, ita sit misericors. Si multum illi fuerit: abundanter tribuat: si exiguum illi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri studeat. Alioqui qui in minimo, & in mammona iniquo, fidelis non est, nec tribuit inde necessitatem patienti atque petenti, quod maius est, & verum, quis quantumlibet petenti credet ei? Quod si forte bono philotheologo nostro de iniquo mammona nihil supersit, amplius, sed omnibus (quod aiunt) facultatibus indutus, cætera ex euangelicæ doctrine

P con-

consilio cum mundi magistris, apostolis reliquerit omnia: iam quod in diuinarum literarum monumentis intelligere donatum sibi animaduertit, de illo saltē, velut de meliori quodam thesauro, ignorantibus lubenter, qua nouit & valet ratione, cōmunicet quod habet. Sic quippē

Aug. epi. beneuolum istud atq; benignum imper-
132. O. tiendi officium, meritum ei fiet vltiū
Bern. ser. accipiendi, quod petit, iuxta illud, Date;
82. in & dabitur vobis. E contrario, qui absco-
Cant. dit frumenta, maledicetur in populis.
Luc. 6.
Eccl. 14

Quinta conditio.

Quinto loco deuotis orationibus deuotam, nec non frequentem subiungat sacre eucharistiæ communionem. Neque enim caritate solum ter venerabile istud sacramentum cordis valet inflammare affectum, sed, si quidem puro corde sumatur, animi etiam mirifice illustat clarificatque intellectum. Experimentum requiris, aut argumentum? Duo discipuli quando dominum Iesum variē secum differentem in via, qua pariter tendebant Emmauntē, & scripturas obiter aperientem, non intellexissent, cognouerunt eum postea in
 fra

fractione eucharistici panis:quemadmodum annotatum reliquerunt Theophylactus, Bulgariæ archiepiscopus, & venerabilis presbyter Beda. Nouimus omnes theologi iuxta & philosophi, quàm magno, quàmque perspicaci ingenio præditus fuerit sanctus Thomas Aquinas. Verùm tamen cū iam inde à prima ille infantia sua, deuotissimè addictus sēper esset dei genitrici Mariæ, & sacerdos postea creatus, satis nō haberet, si singulis diebus domino deo suo tremendi altaris offerret sacrificiū, nisi sua finita missa, alteri præterea cuiuspiam subministraret sacrificanti presbytero; factum est, vt plus orādo, quā studendo, in diuinarum rerum cognitione, profecisse memoretur. Neque verò difficile foret, similia de similibus quibusdā referre theologis alijs. Certè egregium illud ecclesiæ lumen, d. Bernardus, singularis ille virginis deiparæ amator, quicquid in scripturis sanctis valere cernitur, per ea, quæ posteritati reliquit, monumenta (valet autē per plurimum) quicquid in eis spiritualiter sentit, nōne id in syluis maximè, meditando & orando, non inter alios magistros, quàm quercus

In vita
eius l. 1.
c. 4. & l.
3. c. 3. &
l. 5. c. 1.

217 QVOMODO STVDENDVM
& fagos, (quemadmodum gratioſo illo
de ſeipſo ioco apud familiares ſuos dice-
re ſolebat) eſt aſſecutus?

Sexta conditio.

Sexto loco, iuxta communem omniũ
ſanctorum theologorum conſuetudinẽ,
perpetuam quandam diligenter præſtare
contendat ſobrietatem ac temperantiam:
quando illecebriſis ventris & gulę volu-
ptatibus, haud aliter quàm lutulento quo-
piam coeno, mētis humanæ candor, hor-
rendum in modum, oblimari ſemper ſo-
leat. Si in ſacrarum ſcripturarum ſcientia;
quæ vna ſuper omnes ſcientias nobiliſi-
ma eſt, volueris (ait quidam) proficere; cū
magno ſtudio oportet te abſtinere à deli-
cato cibo, & potu immoderato, & ad ne-
ceſſitatem dumtaxat parciũs ſumere de
vtroque. Imo hoc illud eſt, quod per pro-
phetam ipſe luculenter hac de conditio-
ne edixerat olim nobis ſpiritus ſanctus,
vniuerſæ ſcripturæ ſanctæ autor ille pri-
marius. Cū enim beatiffimus Eſaias ſtylo
ſuo gulofos ſui temporis perſtringeret
ſacerdotes, quorum ex hominum ordi-
ne populus diuinæ legis ſcientiam requi-
rere iuſſus erat: quem, inquit, docebit

Beda in
praſati.
medit.
domini
ca paſ-
ſionis.

Eſa. 28.

cebit dominus deus scientiam, & quem
intelligere faciet auditum? Deindeque sic
ipse sibi respondebat: Ablactatos à lacte,
auulsos ab vberibus. Sed enim: quis no-
strum vidit vnquam sacerdotes ablaetari,
quis viros iā grāduos à maternis auelli
vberibus? Atqui scriptura solui non po-
test. Quem docebit dominus deus scien-
tiā, & quē intelligere faciet auditū? & cæt.
Hoc ergo fuerit ablaetari à lacte, & ab vbe-
ribus auelli, quod est auelli, ac segregari à
carnalibus perediē bibesiēque illecebris:
quibus gulosi homines, haud ferē aliter
quā infantes vberibus & lacte, supra res
omnes alias delectantur, firmissimēque
adhærescunt. Accedit sapientissimus Ec-
clesiastes. Ille siquidem simulatque ani-
mum suum constituisset transferre ad sa-
pientiam, nūquid non prēter orationis
præsidium, vini sibi vsu interdixit? Nec
prius superioribus sæculis ter magnus il-
le Moses decalogum, moralis sapientiæ
fontem, in mōte accipere meritis fuerat,
quā castigationi carnis, & per eam mē-
tis nitidationi, quadraginta dierum, toti-
dēque noctium impendisset ieiunium.
Vndē fit, vt iam commemorare hīc, aut

*Theod.
Apel-
dan. l. 1.
c. 2.*

verò mirari quicquā, nil sit necesse, quomodo flammeus ille postea Dominicus, Dominicani ordinis patriarcha, quando primum ad diuinarum literarum studiū animum adiunxisset suum, ad decem annos ab omni abstinuisse scribatur potu vini, idque vt vberius hoc pacto haurire, & potare concederetur, de cælesti fonte sapientiæ salutaris, & illo se copiosius ingurgitare posset vino, de quo scriptū est,

Zach. 9. quod germinet virgines: sicut & castissimus integerrimūque, ad mortem vsque, virgo semper permanfit: commemorare quoque necesse non sit, quomodo sublimis ille ecclesiæ catholicæ Atlas, seraphicum dico Franciscum, non prius sodalizio suo regulā scribere aggressus fuerit, quā & ipse in montem quendam secedens, compluribus ibi diebus, ad mentis obtinendam illuminationem, in pane ie-

*Bonavē-
tur a in
vita
eius. c. 3.
c. 4.*

*Cassian.
v: supra.*

Dan. 1. c. 9.

iunasset, & aqua, Omitto igitur cum innumerabilibus sanctis hominibus alijs, sanctissimum prophetam Danielelem, virum illum desideriorum, qui in aulam regiam, vixdum adolescens, assumptus cum esset, in leguminibus & aquæ potu, cum sodalibus suis, deliciari nouerat: vtq;

diui-

diuinis radiaretur illuminationibus, in ieiunijs nouerat, & sacco, & cinere deprecari dominum. Sanctum Timotheum silentio præterire non debemus, episcopum adolescentem, cuique, vt benè doceret alios, ipsimet discere adhuc erat opus, & lectioni attendere. Neque enim istum talem theologum apostolus Paulus, qui alicubi scripsit, bonum esse non bibere vinum, à solenni aquæ potu, ad vini quamuis illum non nisi modicum seuo-
casset vsum: si nō stomachi infirmitates, eæque frequentes, illiusmodi mutationē postulassent. Absit enim, vt non optimè intellexerit gentium doctor id quod de laudibus temperantiæ, ad illuminationem intellectus, quod attinet, quotannis nobis ecclesia per quadragesimam recinit, ieiunio vitia comprimi, & mentē eleuari. Parum istam, quam sexto nunc loco persecuti sumus conditionem, imò nihil curauit Martinus Luterus: vtpote quem in tantum gastrimargiæ deditum, & vsque adeò lemargiæ subiectum fuisse in gestis eius memoriæ prodiderit cuius quidam Mäsfeldensis, & post illū Ioānes Coclaus, vt singulis diebus, ad mensam

P iij

meri-

meridianam, ordinariè ingurgitaret sextarium vini dulcis, & exotici (nos hîc lotum vocamus) ac tâtundem superadderet in coëna: quique pro publica cõcione in huiusmodi, cõtra deuotã orandi consuetudinem, erumpere blasphemias quandoque voces non erubuerit; Quid orare? Quid orare? Orando parum proficies coram deo. Sic enim de turbulentissimo hoc nostræ tempestatis pseudopropheta memoriæ prodidit Georgius VVicius, longo tempore eius discipulus: sed qui postea ad catholicam reuersus sit ecclesiam, proque ea plurimum laborarit. Parum præterea cõditionem istam curauit logodædalus Lutheri, & in doctrina filius ipsius primogenitus, Philippus Melanchthon. Etenim, vt in laudibus istius hominis ipse eius familiarissimus quidã, amantissimûsq; recenset amicus, Ioachimus Camerarius, & ipse pullus Luteranus non minimus, non solû delectabatur grammaticus ille theologaster, sed valdè etiam delectabatur, non adolescens modò, sed etiam grandæuus, copiola quadam boni & egregij potus. Verûmenimvero quanto illi curauerunt minùs, tanto

*In opus.
quod de
orat. scri
psit cõ-
tra Lu-
theran.*

nostro

nostrorum est curare magis, ne in eādem
 cū ipsis, aut similem aliquā aliā incida-
 mus calamitatē etiam grauiorem. Nāque
 dum cōtra solennem sanctorum docto-
 rum consuetudinem sic noui isti homi-
 nes, & noui, si superis placet, theologi
 potatores, diuinis voluerunt studere lite-
 ris, sic inquā, vt nihilominus genio quo-
 que suo suauiter pergerēt indulgere: quid
 tandem apud Germanos suos aliud, per-
 uerso suo studio, peruersisq̃ suis inter-
 pretationibus, quā de euangelio Christi,
 hominis fecerunt euangelium: & quod
 peius est, euangelium diaboli? Quemad-
 modum scribens in caput primum ad
 Galatas loquitur d. Hieronymus. Quāto
 sapientiū, quāto notabiliū, & ad omnē
 theologorum memoriam quanto mira-
 biliū sanctus Gregorius Nazianzenus,
 cognomento theologus? Nam ille quidē,
 quādo magni philosophi Basilij, eiusdēq̃;
 ter magni theologi, ad omnē posteritatis
 memoriam commēdaret vitam, & obiter
 indicaret, qualiter in diāta deceat vt se
 philotheologus gerat, vel theologus; sin-
 gulares prāstantissimi huius viri, & sum-
 mi theologi lauitias, non nisi in pane, &
 quidem

*In vita
 s. Basilij.*

*Amphi-
lochiu.*

quidem hordeaceo (quemadmodum re-
tulit quidam alius) & fale cōstitutus fuisse
commemoratur, illóque in potu, quem co-
piosum hominibus, sine vlló agricultura
labore, suppeditare solent fontes aquarū.

Septima conditio.

Quare genialibus istis nimiū, nimiū-
que bacchanalibus contemptis prorsus
atque relictis theologis (si modo tali vo-
cabulo tales appellare homines nefas nō
est) verus noster philotheologus, his om-
nibus, quæ recensuimus, adminiculis su-
peraddat septimo loco frequētissimam
meditationem finis, propter quem euan-
gelicam doctrinam, literarum vt nobis
monumentis consignata relinqueretur,
spiritus sanctus non sine singulari prou-
identia accuratum voluit. Est autem finis
ille, vt cognoscētes quia Iesus Nazarenus
est Christus, obedienter eum audiamus;
quæque nos facienda docet magister ille
coelestis & vnicus, vel credēda proponit,
ea indubitanter credamus, & hilariter fa-
ciamus omnia. Prophetā (ait deus pater
ad Moysen, Israëlitis Christū promittens)
suscitabo eis, de medio fratrum suorum,
similem tui. Qui autem verba eius, quæ
loque-

loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam. Et postea iterum, quando iam eum, iuxta promissionē suā, in mundo suscitasset, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui. *Matt. 17*
 Ipsum audite. Quin & ipse dominus Iesus Christus, promissus ille propheta, Si *Ioan. 13*
 hec scitis (dicebat discipulis suis) beati eritis, si feceritis ea. Alioqui servus sciēs voluntatem domini, & non faciens, quid aliud quàm vapulabit, & quidem multis? Oportet igitur, ut quisquis utiliter sacro- *Luc. 12.*
 sancto Iesu Christi euangelio studere cupit, nō otiosum, sed actuosum, se præstet lectorem, vel auditorem, in eoque assidue, tanquam in nitidissimo quodam contempletur speculo, qualis sit, aut non sit: & se qualem, iuxta euāgelicam normam, *Greg. l. 2*
 esse oporteat, in omni humilitate, in omni, *mor. c. 1.*
 ni mansuetudine, in omni patientia, in *et l. 6*
 misericordia, in longanimitate, in obedientia, in amore paupertatis, in contemptu sui, denique in fide, spe, & caritate. *c. 27.*
 Longum foret omnia persequi. Attamen quas produximus virtutes, ultima hoc primum propriūque sibi vendicat, ut non quæramus quæ nostra sunt: sed dominum

225 QVOMODO STVDENDVM
minum deum nostrum, qui ad impen-
dium vsque vnigeniti sui filij, nos prior
dilexit, in omnibus vicissim, & super om-
nia diligentes, nos nostraque omnia ad
illius semper conferamus gloriam, vnde
omnia profluxerūt, aut profluunt, ope-
rantes hoc pacto nostrā pariter & proxi-
morum nostrorum salutem, cum timo-
re & tremore; ne fortē pereffluamus. Hic
siquidem euangelij, quinimō reliquæ
scripturæ omnis, vnicus existit finis. Est-
que nimisquā indignum, vt qui finem
quocunque in rerum genere non curat,
aut negligit, illi quantumcunque peten-
ti & obsecranti, de medijs, quibus ad
finem veniatur, liberaliter prouideatur.
Itaq; vt quā modestissimē loquamur,
perperam omnino & frustra, in cælestiū
se scripturarum comparanda scientia di-
uinitus adiuuari flagitat, quisquis quæ in-
de facienda esse iam nunc sic satis per-
spexit, eorum in actione se exercere non
curat. Nec vnquā, quisquis ita in cœlestiū
se studio comparare voluerit literarum,
genuinam earum, quæ quantaque sit,
medullitus gustare poterit suauitatem.
Nunquam, quō tamen veris & theo-
logis

logis & philotheologis semper enitendū
est omnibus, vsu sibi venire sentiet, id
quod de s. Hierotheo, theologo insigni
insigniter annotavit beat. Dionys. Areo.
pag. ὅτι γε ἦν ὁ μόνον τὰ θεῖα μαθὼν, ἀλλὰ
καὶ παθὼν. Contrà autem: quàm dulce
philotheologis, quàmque memoratu
iucundum, sanctum Antonium ana-
choretam, simulatque adolescens ad-
huc ac penè puer, simplex, & idiota, il-
lud in ecclesia semel recitari audiuiſſet:
Si vis perfectus esse, vade, vende, quæ ha-
bes, & da pauperibus: & habebis the-
saurum in cælo, tanquam si quod audi-
uerat, sibi peculiariter recitatum fuisset,
mox manum ad aratrum vt mitteret
properasse: quò ita quod legi audiue-
rat, deduceret in opus; deindeque tanta
in solitudine eum sine magistris homi-
nibus, sed non sine pijs meditationum
& orationum exercitijs, affluere cœpiſ-
se sacrarum scripturarum scientia: vt ad
debellandam postea cum episcopis ca-
tholicis & sacerdotibus immanem Aria-
norum hæresim, monachi quoq; huius
ex eremo sua in urbem Alexandrinā, ab
episcopis euocandum fuerit auxilium?
Quàm

De diuinis
nominis
cap. 2.

Math. 19

III

Quàm item memorabile, quàmque recogitatu iucundum, & alterum illum posterioribus deinde seculis idiotam longè nobilissimum, s. Franciscum Assisium, quum totus eo flagraret studio, vt quam in euangelio domini nostri Iesu Christi cunctis benè viuēdi propositam esse cernebat regulam, ad eam vitæ suæ mores, & actiones quàm exactissimè amussatimque conformaret omnes, tam inde sublimi tamque profunda diuinorum mysteriorum diuinitus imbutum fuisse scientia: vt in admirationem sui homo simplex & sine literis raperet magnos etiam sacrarum literarum doctores? Sic enim de eo posteritati scriptum reliquit

Vita eius
c. 11.

autor fidelissimus, s. Bonauentura: Quærentibus aliquando fratribus, vtrum placeret, quòd literati iam recepti ad ordinē intenderent studio sacrę scripturæ, respōdit: mihi quidem placet, dum tamen exemplo Christi, qui magis orasse legitur, quàm legisse, orationis studiū nō omitant. Nec tamen studeant, vt sciant qualiter debeāt loqui: sed vt audita faciant, & cū fecerint, tum alijs facienda proponant. Interrogatus autem Senis à quodā
reli.

religioso viro, sacrae theologiae doctore,
de quibusdam questionibus difficilibus
intellectu, tanta celeritate doctrinae diui-
nae sapientiae patefaciebat arcana: ut ve-
hementer stupeficeret vir ille peritus, & cum
admiratione referret: Verè theologia
sancti patris istius, puritate & cōtempla-
tione, tāquam alis in altum subuecta, est
aquila volās. Nostra verò scientia ventre
graditur super terram. Iamne igitur clarè
perspicias, ut fructuosè euangelio studea-
tur, magnisque cum incrementis scientiae:
quantum ponderis sit in seria meditatio-
ne finis, qui utique in actione consistit ear-
um rerum, quarum cognitionem iam
antè sumus adepti? Nec mirum. Quid
enim hac de re ipse nobis magnus ille
succinit propheta David? Mirabilia do-
mine testimonia tua: ideo scrutata est ea ps. 115.
anima mea. Verum quae scrutata est mira-
bilis anima tua, mirabilis David, ad illo-
rum qua tandē peruenisti via, quōue mo-
do intelligentiam? An legēdo dumtaxat,
& relegendo, atque studendo? Ausculta
quid tribus verbis respondeat. A manda-
tis tuis intellexi. Hinc sanctus Hilarius
in prologo suo super psalmos Davidis,
Prius

Prius, inquit, in bonis operibus viuendū est; vt perfecta possit esse ea quæ deinceps succedit diuini sacramenti cognitio, secundum id quod dictum est, Desiderasti sapientiam? Serua mandata, & dominus præstabit tibi eadē. Præstat ergo dominus sapientiam his, qui per meritum operū, gratiam intelligentiæ consequuntur, &c.

*Idem ad
Paulam
Vrb. c. 3*

Nec aliter in proœmio suo super lamentationes Ieremiæ b. Hieron. Quomodo, ait, in triuialibus literis non potest quis ad legenda verba contexendāque procedere, nisi prius ab elementis cœperit: ita in scripturis diuinis non valemus ea quæ maiora sunt nosse, nisi ab ethica in ipsis habuerimus exordium, secundum illud, quod dicit propheta, A mandatis tuis intellexi: quod videlicet post opera cœperit habere scientiam secretorum. Sic illi eminentissimi ecclesiæ doctores duo de veteris instrumenti libris. Cæterum cū & euangelicæ nunc scripturæ mirabilia sua habeant multa, & magna nimis: idcirco vt & illorum salutarem fructuosius intelligentiā assequamur: diligens similiter necesse est vt & hîc nobis opituletur omnium exercitiū mandatorum, nec nō
pia

pia subinde succurrat sanctissimorū, quæ
 in illarum lectione passim occurrūt, me-
 ditatio quorundam etiam consiliorum.
 Discipuli duo, ait Greg. magnus in hospi- *Grego.
ho. 23.
sup.
euang.*
 tio mensam domino proposuerunt, pa-
 nēsque & cibos apposuerūt; & deum, quē
 per viā in antecedente sacræ scripturę ex-
 positione, capti oculis non cognouerāt,
 in panis postea fractione, & hospitalitatis
 officio cognoscere meruerunt. Audiēdo
 ergo mysteria dei, illuminati nō sunt: fa-
 ciendo præcepta, illuminati sunt. Quo-
 circa quisquis vult audita intelligere, fe-
 stinet ea, quę iam audire potuit & intelli-
 gere, opere implere: atque ita demum a-
 liorum vlteriūs, quæ etiamnum obscura
 ei sunt, donādum sibi expectet intellectū. *Aug. cō-
tra
Faust. l. 1.
16, c. 32.*
 Nā quòd, nescio quis profanus fortassis
 Esau, nescio quem alium, quàm qui nūc
 indicatus est, vellet sibi imaginari finē, &
 in sacræ theologiæ studio triuiales illos
 spectare cogitaret versiculos, Dat Gale-
 nus opes, dat Iustinianus honores: Sed
 genus & species cogitur ire pedes: illius-
 modi hominis studium, quàmque studē-
 do talis sibi homo scientiam comparare
 desideraret, audi quæso, quā horribiliter,
 Q per

231. QVOMODO STVDENDVM

Iac. 3.

per apostolum Iacobū, percellat spiritus sanctus. Quis sapiens & disciplinatus inter vōs? Ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientie. Quod si zelum amarum habetis,

*Thom.
sup. illis
locum.*

& contentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem. Non est enim ista sapientia de fursū descendens: sed terrena, animalis, diabolica. Non id quidem propter rem, sed propter finem nimisquā peruersum. Terrena, propter terrenas opes & diuitias, quas illiusmodi studiosus ex ea venaretur. Animalis, propter ventris, & gulę bona, quibus communi animalium morę vita etiam sustentatur humana. Diabolica, propter sublimes dignitates, & ambitiosos honores, quos tanto auidius esurit, & sitit semper, cum cacodæmonibus suis, superbissimus spiritus diabolus, quanto minū ad substantiæ suę sustentationem, cibo, potū, opibusue vllis indiget terrenis. Audi præterea quid de illiusmodi peruersissimo studio intonet apostolus Paulus: Multi enim ambulant, quos

Philip. 3.

sapē dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi: quorū finis, in:

interitus: quorū deus, venter est: & gloria
in confusione ipsorū, qui terrena sapiūt.

Octava conditio.

Postremò, quicquid his & similis
generis alijs quibusdam obseruatis cōdi-
tionibus profecisse se viderit philotheo-
logus noster, deo opt. max. quā potest
maximas semper & veras, ex vera cordis
deuotione, agat gratias, animitusque ag-
noscat, & ingenuè predicet, illum esse, à
quo vno tanquam à patre luminū, omne ^{Iac. 1.}
datum optimum, & omne donum per- ^{Iob. 28.}
fectum descendat. Pietas enim est sapien-
tia, dixerat ille. Et de acceptis quidem
muneribus gratitudo nouam semper a-
liquam eblandiri quiuerit, ab autore illo-
rum, accessionem. Ingratitudo verò id
efficit, vt & quę semel prerogata sunt, a-
mittere qui accepit commereatur. Qua-
propter si in ceteris diligens, hac in con-
ditione vltima negligens esse volet & stu-
pinus, quem iuuare studemus philotheo-
logus, adeò nihil egerit, vt quo intentius
studere perrexerit, eo vehementius timē-
dum fuerit: ne omne tandem ipsius stu-
dere, stultum (quod aiunt illi) sortiatur in
supino. Neque verò iam subridendum;
Q ij sed

sed toto magis corpore simul & animo
exhorrescendū hīc fuerat. Nūquid enim
in prōptu nō sunt, & quidē ex ipsis petita
diuinarū scripturarū instrumētis, oppidō
quā manifesta exēpla? Reuelatur ira dei,

Rom. 1. clamat apostolus Paulus, de cælo super
omnē impietatē, & iniustitiam hominū,
qui veritatē dei in iniustitia detinēt. Quia
cū cognouissent deum, non sicut deū
glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed
euanuerunt in cogitationibus suis, & ob-
scuratum est insipiens cor eorum. Di-
centes enim se esse sapientes, stulti facti

3. reg. 11 sunt, & cæt. Et quid, obsecro, sapien-
tius quondam Salomone? Attamen
quid eodem sub senecturē stultius: quan-
do nimium sibi ad extremum de sapien-
tia sua, quasi sua, placere incipiens, pa-
rūmque memor illius, à quo donāte ac-
ceperat, ex pede tandem superbiæ, in il-
lud vsque, per ingratitudinem, prolapsus
fuit profundissimum insipientiæ bara-
thrum; vt tot adoraret idola, & tot ido-
lis tot exēdificanda curaret delubra, quot
haberet vxores alienigenas? Habebat au-
tem complures. Quod si quis idolola-
triæ periculum non multum, nunc qui-
dem

dem temporis, extimescendum sibi arbitretur: scilicet quia sæuientem eius olim tyrannidem, aduentu iam suo, iuxta prophetarum oracula, fregerit Iesus Christus: quæ tamen securitas nobis minimè probaretur: at profana saltem hæreseon & execranda figmenta, quæ apud Christianos (prò dolor) sunt instar idolorū, quis prudens non vehementissimè timeat? Me quidem terrent per plurimū, atque vtinam quantum satis est, cautum etiam facerent aliena pericula: vt sunt exempli causa, Tertulliani, Origenis, & quorundā aliorum minimè paucorum. Ordinemur autem hanc, quam promissimus, compendiariam euāgelicæ doctrinæ expositionē, nō à diuo Luca, aut Ioanne, vt constitutum fuerat, & ordo postulare videbatur: sed à Matthæo, idq; duabus de causis. Prior est, quòd cōsultissimi quidā viri censeāt, quā semel isto in enarrando euangelista posuimus operam, ingentem ex ea ad studiosam iuuentutem redire potuisse vtilitatem, si non labor noster vbique ferè in commētationem exiuiisset nimis operosam, & ad hyperbolen vsque, vt putabāt, prolixam: si scholastica spectetur docēdi ratio.

*Esa. 2.
Zach. 13*

*Vincens.
Liri. contra hæ-
reses. Lu-
cifer de
regib.
apost.*

ratio. Hac autem vtilitate non esse frustrandos, qui in præsentialium theologia studēt, & alteram illam nostram exegetin non audierunt. Secunda causa est, quòd schola hæc theologica in eum præcipuè sit instituta finem, vt exulceratissimis hisce temporibus, contra satanianas insidias, & machinationes multas & varias, ecclesijs Christi de bonis melius prouideri possit pastoribus. Est siquidem illud potissimum bonorum pastorum officiū, vt suis quisque ouibus præcipuè ob oculos ponant, commendent, & incessanter prædicēt vitam & doctrinam liberatoris nostri Iesu Christi. Cū autem quæ huc pertinent, nemo euangelistarum vnus conscripserit omnia: certè ad pastorale munus quod attinet, vt primo inter euangelistas diuus Matthæus ponitur loco, ita & præcipuè ab illis omnibus legendus semper, & relegendus esse videtur, quasiq; memoriter ediscendus, qui pastoralementem functionē vtili cum dignitate obire desiderant. Sanè cū admirabilis ille Dominicus, prædicator flammæ, & hereticorum sui sæculi malleus omnino ferreus, fideliter hortaretur fratres suos, vt semper

per in noui & veteris testamenti versarē-
 tur lectione, si vocationi, qua ad prædi-
 candum vocati erant, ex animo, vt debe-
 bant, cuperēt facere satis: ipse semper secū
 circumferre solebat euangelium secundū
 Matthæū, adeoq; in eo multū lectitabat,
 vt propemodum totum teneret memo-
 ria. Nec dissimile est, quod ex nouo
 nunc orbe, de nouo quodam prædi-
 catore, Paulo Iaponio, epistolæ nobis
 memorant Iaponicæ. Imò orbis antea
 terrarū doctōr, apostolus Barnabas, quā-
 do iuxta iniunctam sibi legationem, pas-
 sim per mundum, & varias apud gentes,
 euangelicæ doctrinæ dispergeret semen:
 vsque adeo, euangelium secundum Mat-
 thæum in delicijs habuisse, sempérque in
 sinu gestasse legitur; vt moriturus cū esset,
 ipsum sibi propria antè manu descriptū,
 etiam sepulto voluerit consēpeliri. Quē-
 admodum & factum fuit. Nec est quod
 quisquā studiosorū, hęc dū audit (vt secu-
 laribus in doctrinis philomusi loquun-
 tur seculares) de crābe bis posita quicquā
 timeat. Nam vt deus ipse est infinitus: ita
 & verbum eius infinitam quandam cō-
 tinet semper fœcunditatem. Ex quo fit,

Q iij vt

Theodor.
 Apold. l.
 c. 4.

Chrys.
 de Anna
 hom 3.
 c. 5.

vt quantumcunque & multa & varia in
illius dicatur interpretationem:plura ni-
hilominus , & quidem ijsdem etiam ex
locis,tum noua,tum vetera eruēda sem-
per restent:quæ & magna cum vtilitate,
in medium adhuc proferri, & pari cū iu-
cunditate studiosis auditoribus,velut spi-
ritualibus conuiuiis, ad vescendū, fruen-
dūmque apponi queant. Quod quidem
vt nobis quoq; in hac iterata, quā cogi-
tamus, cōtingat diui Matthæi expositio-
ne, ille (spero) vestris mediantibus oratio-
nibus, per spiritum suum sanctum, cōce-
det, qui est vnus omnium magister,
Iesus Christus, benedictus in secula,
Amen.